

Tisztelt Hallgatóság!

Az elmúlt közel egy hónapban mai témánkról, Gyomaendrőd címer- és zászlótervéről, szűkebb és szélesebb körben többször esett szó, s bizonyára vitára is adott alkalmat.

A közélet eseményei iránt érdeklődők a „Gyomaendrődi Híradó” legutóbbi számából előzetesen részletes tájékoztatásban részesülhettek a címerterv előkészítéséről és a szabályozási javaslatról, de a Békés megyei Népújás is bemutatta a tervezet grafikáját.

A ma esti fórum célja, hogy a tanácsstület által társadalmi vitára alkalmasnak talált címertervet a Tisztelt Lakosság felé bemutassuk, kérve észrevételeiket, illetve állásfoglalásukat.

A ma esti fórum előzeteseként a „Gyomaendrődi Híradó” októberi számában a tervezetek előkészítéséről részletesen írtunk. Az ott leírtakat, az időközben felmerült gondolatokra, javaslatokra is figyelemmel, néhány kérdés köré csoportosítva kívánom ismertetni, tekintettel arra, hogy a jelenlévők közül valószínűleg nem mindenkinek állt módjában azokat megismerni.

Miért most került napirendre ez a téma?

Az urbanizáció rohamos fejlődésével városaink egyre inkább uniformizálódtak. E nem kívánatos hatás ellensúlyozására, sorra alakultak a városszépítő egyesületek, felújítják és helyreállítják a történelmi városmagokat, s építészek keresik annak lehetőségét, hogyan őrizhető meg a települések jellegzetes arculata.

E folyamatba illik az az általános igény is, hogy legyen a településeknek olyan jelképe, amely erősíti az adott közösséghez, a településhez tartozás érzését, az egészséges lokálpatriotizmust. E jelkép közismerten a települési címer.

Mi volt a címerek eredeti rendeltetése?

XII-XII. sz. lovagkor, jelvény a pajzson a megkülönböztető jelvény, később a szabad városok, községek, sőt még a céhek is alkalmazták!

Ezt az igényt felismerve a Minisztertanács 1006/1974./II.22/ számú határozatával szabályozta a helyi címer és zászló használatának rendjét. A Mt. határozat a helyi címer alkotása kapcsán a tanácsoknak tág lehetőséget biztosít. a határozat értelmében: a helyi címer a település múltjára és mai jellegzetességére utaló jelkép. Használatát tekintve csak egy megszigorítást tesz: nem csökkentheti az állami címer jelentőségét, azt nem helyettesítheti. A minisztertanácsi határozat címer és zászló alkotását nemcsak városoknak, hanem engedély alapján a jelentősebb nagyközségeknek is lehetővé teszi. A közigazgatásban 1984. január 1-vel bekövetkezett átszervezést követően megyénk szinte valamennyi városi jogú és megyei irányítású nagyközsége igényelhetette a saját címer és zászló alkotásának lehetőségét.

Ezen igényekkel a Békés megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága egyetértett, s kezdeményezte a Minisztertanács Tanácsi Hivatalánál a szükséges engedély megadását.

Gyomaendrőd városi jogú Nagyközségi Tanács 1985. szeptemberi ülésén már a MT TH engedélyének birtokában dönthetett arról, hogy ez évben megalkotja a település címeréről és zászlójáról szóló tanácsrendeletét.

A döntés az engedély által biztosított lehetőségeken túlmutat, mivel ez összhangban van a kinyilvánított és kezdeményezett várossá válási szándékunkkal is.

A testületi döntését követően a végrehajtó bizottság irányításával az elmúlt év végén kezdődtek meg a szükséges előkészületek. A címerrajz-tervek elkészítésével a Képző- és Iparművészeti Lektorátus kijelölése alapján Szeredai Ilona békéscsabai grafikusművészt bízta meg a végrehajtó bizottság.

A tervezetek elkészítésénél a megrendelő tanácsnak és a címertervet művészi formába öntő grafikusnak több szempontra kellett figyelemmel lennie. Formai oldalról a címerekkel szembeni követelmény hogy az egyszerű legyen, feleljen meg az esztétikai és címertani követelményeknek, s a választott formák miniatűrben éppoly jól mutassanak, mint nagy felületen. Tartalmi szempontból, azaz a címer mondandójának meghatározásánál - amely a tanácstestület önkormányzati joga - , legfontosabb, hogy az jelképezze a települést, időtálló legyen, s a lakosság is érezze azt magáénak.

Ez utóbbi az előkészítő testületet komoly fejtörés elé állította. Ugyanis településünknek elnevezésénél fogva, nem lehet olyan címertervet készíteni, amely a szemlélőjét egyértelműen a településünkre asszociálná. Ezek az úgynevezett beszélő, vagy névcímerek, mint pl. Szarvas város szökkelő szarvasa, vagy Kecskemét ágaskodó kecskéje.

Maradt tehát az, hogy a jelképet mai életünk jellegzetes sajátosságai közül választunk, vagy azt a történelmi múltban keressük.

Az előbbi esetben a variációk sokaságát lehetne kialakítani, hisz településünkre egyaránt jellemző a mezőgazdaság, az ipar / ezen belül a cipőipar, textilipar, a nagy múltú könyvnyomtatás stb./, vagy éppenséggel a halászat.

Látnunk kell viszont, hogy ezek közül önmagában egyik sem fejezi ki a településünket / s a gazdaság jelenlegi szerkezete sem örök érvényű/, viszont a címert sem lehet telezsúfolni jelképekkel. Mindezekon túlmenően a címertan is óva int a közhelyek alkalmazásától, mint pl. a könyv, vagy a cipő, mert a településen ilyen ipar van.

Kézenfekvőnek látszott tehát, hogy a történelmi múltban kell kutatnunk olyan jelképek után, amelyek a címerpajzsunkra emelhetők. A több fordulóban megvitatott és módosított grafikák közül végül így esett Endrőd 1718-as és Gyoma mezőváros 1830-as címerei jelképeinek a mai életünkre utaló és a korábbiakban ismertetett követelmények érvényesítésével elkészített címerrajz-tervére.

Ezek után is felmerülhet annak a kérdése, szükségünk van-e a történelmi múltból meríteni, nem lenne-e célszerűbb mégis a mai életünket rögzíteni a jelképen. Véleményünk szerint egyrészt nem szabad elhallgatnunk azt, hogy településünk nagy múltú, nem elhanyagolható történelmi eseményekben gazdag/pl. endrődi földmunkásmozgalom és csendőrsortűz. 1849-ben a megyei Védbizottmány Gyomán ülésezett utoljára, stb./ és oly jelentős volt már akkor is, hogy lehetett mindenkítől megkülönböztető ma is ismert jelképe. Erre büszkének kell lennünk, nem szabad elfelednünk, meg kell menteni az utókor számára.

A másik érv: nem beszélhetünk jövőnk építéséről akkor, ha a múltunkat elfeledjük. Mai településünk jogelődeinek továbbélése és továbbfolytatása. Úgy lehetünk igazi gyomaendrődiek, ha múltunk ápolása mellett építjük saját jövőnket.

Ez a gondolatmenet véleményem szerint megfelel a Minisztertanácsi határozat címer tartalmára vonatkozó rendelkezéseinek is, mely szerint a helyi címer a település múltjára és mai jellegzetességére utaló jelkép.

Ilyenformán címertervünk történelmi léptékben mérve időtálló. A másik felmerülő kérdés a címerterv jelképeinek jelentéstartalmát érinti. A jelenlegi ismereteink szerint Endrőd az újjátelepítést követően Szent Imrét választotta védőszentjéül. Imre, István király fia közismerten fiatalon halt meg, s a lilium a tisztaságot, ártatlanságot jelképezi. A gyomai címer címertartó figuráját alkotó szárnyas állat egyrészt az akkori földbirtokos Wodiáner / Kinek személye összefonódott Gyoma és Endrőd XIX. századi történelmével, másrészt tette is a településekért/ címerből került át, míg más ismeretek szerint a török kiűzése utáni katonás életet fejezte ki.

A három folyó találkozása a Hármasköröst jelképezi, mely a múltban is és a jövőben is szorosan kapcsolódik a településhez, attól elválaszthatatlan. A nyíl a háború és a pusztulás jelképe, mint tudjuk Endrőd és Gyoma is elpusztult a török dúlás következtében, így mindkét település történetét kifejezi. Számunkra nagy jelentőséggel bír viszont a mai mondanivalója, - az együvé tartozás, közös boldogulás és felemelkedés-, melyet szépen szimbolizál a „gyomai” szárnyas állatfigura mancsaiban tartott „endrődi” lilium. A Hármasköröst jelképező három folyó találkozása egyaránt utal a történelmi múltra és a szép jövővel biztató élethelyünkre.

A mázak/színek/ megválasztásánál elsősorban a címertani szempontokat kellett figyelembe venni. Az állatfigura és a lilium arany, illetve a folyó ezüst színe, valamint a fekete kontúrok a címerek klasszikus és nemes mázai.

A címertest vörös mezője, amely szintén a címerek alapszíne, kifejezi egyúttal a jelentős munkásmozgalmi múltat is és a szocialista jelent. A zászlóterv a címer felhasználásával készült el. A téglalap alakú zászló színe kék, rojtja ezüstszínű. Benne középen van elhelyezve a települési címer, fölötte a helynév.

Összefoglalásképpen: az eredeti jelképek, még ha korabeli jelentéstartalmuk teljesen nem is tisztázottak, de elismerve azt, hogy azok a jogelőd települések szimbólumai, akkor a mai életünk jellegére utaló kompozíció minden tekintetben megfelel a vele szemben támasztott elvárásoknak. Egészében szemlélve, s nem a részletekbe merülve tiszta, esztétikus és kifejező.

Az idézett minisztertanácsi határozat értelmében a Képző és Iparművészeti Lektorátus / melynek az esztétikai, címertani követelmények érvényesítése és a történelmi hitelesség igazolása a feladata/ hozzájárult a címer- és zászlóterv tanácsrendeletben történő megalkotásához.

A tanácsstületnek a címerpajzsra emelhető települési jelkép és zászló megalkotásáról a lakosság véleményének figyelembevételével kell tanácsrendeletben döntenie. A tanácsrendeletnek a jelképek alkotása mellett rendelkeznie kell azok felhasználásának szabályairól, valamint tartalmaznia kell a tanácsrendeletek általános alakú mellékleteit is.

A tanácsrendelet tervezet ennek megfelelően három fejezetből épül fel. Az első fejezet a címer, a második a zászló használatát szabályozza, míg a harmadik fejezet a vegyes rendelkezéseket foglalja össze.

Az I. fejezet első szakasza a címer leírását tartalmazza. Így pl. „A kerekített oldalú háromszögű pajzs vörös mezőjében a címertest első széle derekától a felső széléig ágaskodó aranyszínű szárnyas állatfigura mellső mancsaiban háromvirágú aranyszínű liliomot tart. Alatta a címertest hátsó széléből előtűnő három ezüstsínű folyó találkozásában balra mutató nyílvevessző.

A vörös mező a munkásmozgalmi múltat és a szocialista jelent, az ágaskodó szárnyas állat mancsaiban tartott liliom a két történelmi település egyesüléséből létrejött városunk felemelkedését szimbolizálja, míg a három folyó találkozása a Három-Köröst jelképezi.” /A fent ismertetett leírás egy lehetséges változat./

A következő szakaszok rendelkezései előírják, hogy a címer csak díszítő és utaló jelképként használható fel. Ennek megfelelően alkalmazható pl. a tanácsülés meghívóin, a település történelmével, történetével, életével foglalkozó kiadványokon, a tanács által alapított kitüntető és emlékérmeken, ünnepeken és rendezvényeken, nemzetközi kapcsolatokban. A rendelet lehetővé teszi, hogy egyes esetekben a tanácselnök hozzájárulásával nem tanácsi szerv is felhasználhatja. A minisztertanácsi határozat értelmében a rendelet kimondja, hogy az állami és települési címer együttes használata esetén az előbbi méretével, elhelyezésével elsőbbséget élvez, illetve, hogy a települési címer hatósági eljárás során nem használható.

A címerrel foglalkozó fejezet rendelkezik a címer használatának módjáról. Ezek között leszögezi, hogy a települési címert csak hiteles alakban szabad ábrázolni. Lehetővé teszi viszont a hiteles ábrázolás megsértésének elkerülésével történő kicsinyítést, illetve egyszínű felhasználását, valamint hogy megjelenésével kizárólag a tárgy anyagában jelentkeznek. Pl. bőrre, fémre történő kivitelezését.

A fejezet utolsó szakasza a címer előállításának, használatának és forgalmazásának engedélyezését szabályozza.

A II. fejezet a zászlóval kapcsolatos rendelkezéseket foglalja össze. A fejezet kezdő szakasza a zászló leírását rögzíti. Így pl.: „A zászló alapszíne kék, a rojt színe ezüst. A zászló középső részében van elhelyezve a település címere és fölötte – a címer szélességének megfelelő térközben - kell feltüntetni a helységnevet nagybetűkkel fekete színben.”

A fejezet rendelkezik a zászló használatának köréről. Így pl. nemzeti ünnepek alkalmával, a tanács ülése és más jelentősebb helyi események alkalmával, a település bel – és külföldi kapcsolataiban, emlék és cserezászlóként. A zászló használatának módjánál utal a címer előállítására, használatára, forgalmazására vonatkozó rendelkezések értelemszerű alkalmazására. Rendelkezik arról, hogy a zászlóból egyet, a tanács épületében kell elhelyezni. Előírja, hogy a települési zászló és a nemzeti, valamint a vörös zászló együttes kitűzésénél az utóbbiak jelentőségének elkerülésével kell eljárni. A települési zászló mérete nem lehet nagyobb, mint a nemzeti színű és a vörös zászló.

A III. fejezet a vegyes és szabálysértési rendelkezéseket foglalja egybe. A szabálysértési rendelkezések tételesen felsorolják azokat a tényállásokat, amelyek fennállása esetén az igazgatási osztály az elkövetőt 1.000 Ft-ig terjedő pénzbírsággal sújthatja.

A rendelkezések kimondják, hogy a tanácselnök a címer és zászló használati engedélyt visszavonhatja, ha az engedélyes ezzel kapcsolatos szabálysértést követett el, illetve arra egyéb ok miatt méltatlanná vált.

A rendelet végül a hatályba léptető rendelkezésekkel zárul.

A tanácstestület szeptember 25-i ülésén a tervezeteket megvitatta, s azt alkalmasnak találta a lakosság véleményének megismerésére.

Kérem Önöket, hogy észrevételeikkel, javaslataikkal segítsék elő a tanácstestület rendeletalkotó munkáját.

Gyomaendrőd, 1986. október

Megyeri László
osztályvezető